

MŰHELY

FELKAI DÉNES

A MAGYAR NÉPHADSEREG EGÉSZSÉGÜGYI SZOLGÁLATÁNAK KIÉPÍTÉSÉRŐL

**Reflexiók Farádi László: Diagnózis az életéről (Gondolat, Budapest, 1983.)
c. könyvével kapcsolatban**

A címben megjelölt mű VII. fejezete („A Magyar Néphadseregben 1950—1968”) a Magyar Néphadsereg történetéből, pontosabban az Egészségügyi Szolgálat fejlődéséről, 18 évet ölel fel. Ez a fejezet két részre oszlik: az 1950—1957 közti időszakra, amíg nem Farádi László dr. volt a MN Egészségügyi Szolgálat vezetője, és az 1957—1968 közöttire, amikor Farádi dr. vezette ezt a szolgálatot. Az 1950—1957-es éveket tárgyaló rész a személyi kultusz néhány torzítását ismerteti; ezek azonban nem csak az egészségügyi szolgálatot jellemezték, sajnos, nem is csupán a hadsereget. Az 1957—1968-as részben az egészségügyi szolgálat továbbfejlesztéséről van szó.

Ha valaki e fejezet alapján alkotna magának képet az Egészségügyi Szolgálat fejlődéséről, annak az a benyomása keletkezhet, hogy a Magyar Néphadseregben. Egészségügyi Szolgálat csupán 1957 óta létezik. Ráadásul a fejezetben keverednek az 1957 előtti és utáni eredmények.

A kép teljességéhez érdemes — távirati stílusban — áttekinteni az MN Egészségügyi Szolgálat történetét 1945-től 1957-ig. Természetesen az Egészségügyi Szolgálat fejlődése része a Magyar Néphadsereg fejlődésének, mint ahogy a Magyar Néphadsereg fejlődése elválaszthatatlan a magyar népi demokrácia történetéből.

Az Ideiglenes Kormány 1944. december 28-án hadat üzent a fasiszta Németországnak és, miután 1945. január 20-án aláírták Moszkvában a fegyverszüneti megállapodást, kiadták az új hadsereg toborzási felhívását. Így 1945. január 20. a Magyar Néphadsereg születésnapja. 1945 áprilisában az új hadsereg 1. és 6. hadosztálya a 3. Ukrán Front alárendeltségében elvonult Ausztriába.

Az 1945 tavaszán megszületett hadsereg a népi demokratikus forradalom jelentős eredménye: a faszizmus ellen szerveződött az ország függetlenségének védelmére, a belső demokratikus rend biztosítására. Ez a hadsereg mind összetételében, mind célkitűzéseiben gyökeresen különbözött a rossz emléké Horthy-hadseregtől, ám az új katonapolitikai elvek kidolgozása még váratott magára. Kis András azt írja „A 6. hadosztály” (Zrínyi Kiadó, Budapest, 1977.) c. művének 32. oldalán: „Nehezítette a szervező munkát az is, hogy a 6. hadosztály törzsébe beosztott tisztek többsége nem, vagy csak alig ismerte tennivalóit.”

A Honvédelmi Minisztérium egészségügyi alcsoportja csak 1945. február első napjaiban alakult meg, és 1945 áprilisában került a minisztérium egészével együtt Budapestre. Előbb, január 20—30. között alakultak meg a honvédség középvezetési szervei, a kerületi és kiegészítő parancsnokságok. A kerületek vezető orvosaira hátrult a felállított hadosztályok személyi és anyagi egészségügyi ellátása, a helyőrségi kórházak létrehozása, a polgári egészségügyi és társadalmi szervezetekkel való együttműködés kiépítése.

Az 1. és 6. hadosztály felszerelése a szovjet csapatok által zsákmányolt anyagok átadásával, valamint a csapatok által kezdeményezett gyűjtés útján volt lehetséges.

Ausztriában, a szovjet parancsnokság intézkedései alapján folytatódott a személyi állomány katonai és politikai felkészítésének, a hadosztályok felszerelésének a ki-

egészítése. Az 1. és 6. hadosztály a második világháború után, 1945. május 13-án megkapta a visszatérési parancsot.

Az országban folyt a harc a dolgozók államának létrehozásáért. Ebben a harcban jelentős szerepet töltött be a rendőrség és a hadsereg. A német kapituláció után a kb. 50 000 főt kitevő hadsereget 20 000 főre kellett redukálni (a határőrség, a műszaki hadosztály, valamint az 1. és 6. hadosztály ezred-létszámra csökkentett kerete).

1948. június 13–14-én az MKP és SZDP egyesüléséből létrejött az MDP. Ezzel lehetőség nyílt hazánkban a szocializmus alapjainak lerakására.

Közben mind az ország belpolitikáját, mind a nemzetközi politikát jelentős események zavarták meg. Nem sokkal előbb, hogy 1947. február 10-én a Szövetséges Hatalmak megkötötték Magyarországgal a békeszerződést, már 1947 márciusában elhangzott Fultonban Churchill kommunistaellenes beszéde, amelyet a hidegháború kezdetének tekintenek. 1949 áprilisában megalakult a NATO, majd 1950 júniusában az Egyesült Államok háborút indított a Koreai Népi Köztársaság ellen. Ezek ellen-súlyozására alakult meg 1955-ben a Varsói Szerződés.

Hazánkban ugyanakkor a szocializmus sikereitől elbizakodott vezetők önkénye, a szocializmus építésének megvalósítását nemzetközileg is terhelő személyi kultusz és az ezzel járó törvénytelenések, mély válsághoz vezettek, amely az 1956-os ellenforradalomban csúcspontot ért el. Ez fenyegette az 1945–1948-ban a szocializmus megteremtése érdekében elért eredményeket, és csak a munkásosztály, a parasztság és az értelmiség legjobbjainak áldozatos, fáradtságos erőfeszítése árán sikerült 1959-re, egy új hároméves terv beindításával, a konszolidáció.

Természetesen a fent vázolt események határozták meg a hadsereg és ezen belül az egészségügyi szolgálat fejlesztését is. 1946 végére a hadseregben már teljes mértékben érvényesült az MKP befolyása. A hadseregben megteremtődtek a feltételek a szocialista néphadsereggé való átszervezés munkálatainak előkészítésére. Pálffy György, Sólyom László és Illy Gusztáv altábornagyok a békekötés után megkezdték a hadsereg mennyiségi fejlesztésének előkészítését az engedélyezett 70 000 fős néphadsereg érdekében. Ezt volt hivatva biztosítani — többek között — a Kossuth Akadémia, a Hadi Akadémia és a Petőfi Akadémia.

A Magyar Néphadsereg mennyiségi fejlesztésén belül néhány mozzanat kiemelésre kívánkozik az egészségügyi ellátás fejlesztésének történetéből. Ezeket 3 kérdés csoportban ismertetem:

a) Az egészségügyi szolgálat elvi-szervezési kérdései. 1949 tavaszán indult meg — szovjet tapasztalatok szerint — a Hadtápfőnökség szervezése, ezen belül az Egészségügyi Csoportfőnökség is. Alapvető problémát jelentett az egységes egészségügyi doktrína kidolgozása, amely egységesíti a gyógyító és megelőző ellátást; ennek a biztosítására létrejött a főszakorvosi intézmény (a hadsereg fősebésze, főbelgyógyász stb.), bevezetésre került a szakaszos kezelés, a rendeltetésszerű kiűrités rendszere stb.

b) Kérdések — kiképzés — tudományos munka. Majdnem a semmiből kellett megszervezni az orvosi kart, az egészségügyi csoportfőnökség beosztottaitól a zászlóalj-vezető orvosokig bezárólag; meg kellett ismertetni az egészségügyi szolgálat beosztottaival az egészségügyi ellátás szakmai-politikai feladatait békében és háborúban egyaránt, meg kellett kezdeni a katonák élet- és munkakörülményeinek az egészségügyi vonatkozások alapján való tanulmányozását. Számos országban a fenti célokra katonarorvosi akadémia szolgál, de nálunk ilyen intézmény nem létezett; egyetlen lehetőség kínálkozott: ösztöndíjasokat küldeni a Szovjetunióba, és ezzel a lehetőséggel éltünk is.

1950-től, ismereteink gyarapodásával, meg kellett kezdeni a tartalékos orvostisztek képzését, valamint — az orvosgyetemeken — az orvostanhallgatók felkészítését. Az egészségügyi szolgálat háborús feladatainak a megismerésére egészségügyi gyakorlatokat is kezdtünk szervezni.

Tekintve, hogy a hadseregbe a magyar orvosok „krémjét” hoztuk be, a szolgálat színvonalának az emelése érdekében megindítottuk a katonarorvosi tudományos munkát. A csapatorvosi kart rendszeresen továbbképzésre vittük kórházainkba, ahol többek között állatműtő is rendelkezésünkre állt. Ebből a célból szerveztük meg a HÖT-öt, (Honvéderorvosi Tudományos Tanács) és létrehoztuk — részben a KÖJAL-feladatok elvégzésére, de elsősorban az ABC (atom-, baktérium- és vegyi) háború elvi kérdéseinek a megismerésére — a HETKI-t, (Honvéd Egészségügyi Tudományos Kutató Intézet); a hadsereg három vezető orvosát (sebész, belgyógyász, és jár-

ványügyi) kérésemre az MTA tudományos minősítő bizottsága soron kívül kandidátusnak minősítette, 1952. március 3—4-én a magyar orvosi tudományos élet aktív részvételével megrendeztük az I. Honvédorvos Tudományos Ertekezletet, 1950 februárban elindítottuk a „Honvédorvos” havi folyóiratot stb.

c) Egészségügyi anyagellátás. Három új kórházat építettünk — a felszabadulás óta elsőként az országban — és biztosítottuk a hadsereg egységeinek anyagi ellátását mind béke-, mind háborús körülmények között.

Az egészségügyi szolgálat fejlettségének együtt kellett haladnia a néphadsereg általános szervezésével, és ez óriási feladatot jelentett.

Az 1956-os ellenforradalomnak a Szovjetunió segítségével leverése, az MSZMP politikájának népszerűsége, a dolgozó nép mozgósítása teremtette meg a lehetőséget a szocializmus alapjai lerakásának a befejezéséhez, a fejlett szocialista társadalom építésének megkezdéséhez. Néphadseregünk is újjászerveződött, és megkezdődött a minőségi fejlesztés. Lehetőség nyílt az elkövetett hibák felszámolására, fontos lemaradások behozására.

A hadseregben elsőrendű szerephez jutott a tömegpusztító fegyverek elleni védekezés kérdése, így az egészségügyi szolgálatban is meg kellett teremteni a szervezeti alapokat az ABC-fegyverek elleni egészségügyi védelemre, a sérültek ellátására. Az ún. katasztrófa-egészségügy (elemi csapások esetén) békeidőben is közelebb hozta az orvos feladatait a katonai medicinához; ennek jelentősége ma is elsőrendű!

Ezzel a korszakkal kapcsolatban az Egészségügyi Szolgálat ismertetésére már nem térek ki, mert Farádi dr. idézett fejezetének második része ezt megteszi. Ugyanígy nem kívánok most szólni az 1968 utáni időről, amikor természetesen mind a hadsereg egésze, mind az egészségügyi szolgálat továbbfejlődött.

Hozzászólásomban csupán azt próbáltam röviden ismertetni, történeti sorrendben, ami Farádi dr. könyvéből kimaradt. Csak így láthatják világosan az 1957—68 közötti időszak helyét és jelentőségét. Sajnálatos, hogy Farádi dr. könyve nem honvédségi gondozásban jelent meg, mert akkor elkerülhető lett volna a félreértésre okot adó aránytalanság és az így becsúsztott sok pontatlanság.